

Un problema europeu

Només des d'un simplisme més aviat primari es pot argumentar que el brutal atemptat del 7 de gener a París és un fet purament exogen, una derivació de conflictes exteriors i llunyans, d'una dinàmica política i mental totalment aliena a les societats europees. Ni de bon tros és així. L'atac es va adreçar molt directament a un dels punts neuràlgics del que és, encara, un dels llegats europeus més visibles i valuosos, la capacitat d'expressar idees, opinions i crítiques amb un gran marge de llibertat. Una llibertat que no entra en els esquemes mentals de qui fa d'uns suposats "honor" o "decència" sacralitzats la base, o l'excusa, per considerar intangibles les pròpies creences i representacions, que haurien de restar immunes a la crítica i a la confrontació.

D'altra banda, és cert que França, Europa i Occident en general, tenen un compromís molt fort amb els esdeveniments que es succeeixen al llarg del que portem de segle XXI al Pròxim Orient i a l'Orient Mitjà, que a més s'insereixen en una llarga història d'intervenció i presència d'ençà de la descomposició de l'Imperi otomà, per no fer referència a un marc històric encara més reculats en el temps. I aquesta vasta àrea geogràfica és una de les zones més inestables del planeta, amb un seguit de conflictes no sempre ben compresos, amb una dinàmica pròpia en la qual es barregen dictadures arcaiques revestides d'un immens poder econòmic, interessos del petroli, societats patriarcals i tribals, masses desfavorides, intervenció occidental, i un malestar cultural de fons que pren sovint formes d'exaltació religiosa, dins la qual la gran divisòria entre xiïtes i sunnites hi té un paper cabdal. Cal afegir-hi, evidentment, el conflicte sagnant i aparentment irresoluble al voltant d'Israel/Palestina. I ser conscients, a més, que la inestabilitat abraça tota una àrea que inclou el món musulmà en el seu conjunt, des del Magrib fins a Indonèsia.

Gustau Muñoz

Assagista

Europa, però, té un problema al seu si. Perquè és receptora i seu d'una immigració intensa i creixent procedent de països de tradició musulmana. Més de 5 milions de musulmans a França. Una forta presència de turcs a Alemanya. Un important comunitat de pakistanesos musulmans al Regne Unit. Diversos milions de marroquins àrabs o berbers a Bèlgica o a l'Estat espanyol. I segons previsions, la davallada demogràfica i l'envelliment d'Europa estimularà encara més en el futur aquest migratori. Europa, que s'havia construït a partir de la delimitació medieval amb els "sarraïns", que s'havia format al voltant d'una cristiandat excoent que n'ha estat signe d'identitat, es troba de sobte amb un canvi de composició de la seua població, que inclou un contingent substancial i creixent de presència musulmana. I en principi no hi hauria cap problema, perquè Europa és indestruïble del llegat de tolerància i relativització dels contrastos de creences, de la construcció d'una esfera civil autònoma, derivat de la Il·lustració. Justament, dècades de guerres religioses van marcar a ferro un continent que va saber, finalment, separar religió i política, i definir uns valors universals que garanteixen la llibertat i la dignitat de les persones, considerades iguals davant la llei.

“El potencial de violència convida a reflexionar sobre un rerefons complex i multicausal, sovint mal comprès”

Aquesta dinàmica de drets humans i d'igualtat ha impregnat els valors europeus, i és la base d'una conquesta universal. Pura retòrica sovint, malauradament, però una referència indefugible, uns valors substancials pels quals val la pena lluitar.

Les importants comunitats d'origen musulmà que viuen a Europa estan sotmeses a una forta pressió pels marges. És ben sabuda la regressió rigorista, literalista, fonamentalista, d'una part de l'islam, que en les versions extremes presenta un perfil militaritzat, fanàtic i, com s'ha anat veient (Nova York, Londres, Madrid, París), altament destructiu, deshumanitzat, capaç d'arribar al límit de les matances indiscriminades. Un potencial de violència de tal magnitud que convida a reflexionar seriosament sobre un rerefons complex i multicausal, sovint mal comprès.

Una gran part de les comunitats d'origen musulmà s'integra sense grans problemes en les societats respectives, i entén quins són els valors culturals i els principis jurídics rectoros d'aquestes societats. La religió és un afer privat, totalment respectable, però situat en l'àmbit privat, personal o comunitari. No hi ha religió oficial. L'Estat és aconfessional. I la llei és igual i única per a tots. No hi ha legalitats parcials, àmbits exempts o comunitats autoregulades. Aquestes coses a França encara estan molt més clares que en d'altres països, certament.

Ara bé, no tot acaba aquí. Cal comptar les condicions socio-econòmiques, els guetos, la centrifugació de segments socials que opera un sistema inclement, i creixentment endurit, basat en la productivitat, la competitivitat i el poder dels diners. Una part d'aquestes comunitats, una part de les segones i terceres generacions, no troben el seu lloc en la societat establerta. Com, d'altra banda, molts milers de joves de qualsevol origen, abocats a diverses formes de precari-

Dècades de guerres religioses van marcar a ferro un continent que va saber, finalment, separar política i religió i definir uns valors universals.

etat, marginació, inactivitat i frustració. D'alguna manera, sense un contrapès comunitari, integrador, el sistema econòmic imperant a Europa i a tot Occident és una fàbrica de desplaçats. I ho serà cada vegada més, en la mesura que les tecnologies redueixen l'espai dels treballs elementals i de baixa qualificació. Una part de la població, la més fràgil i menys competitiva, per dir-ho així, només pot fer aquesta mena de feines. Que són frustrants perquè no garanteixen cap benestar. I que, d'altra banda, seran objecte del desig per a nous immigrants, procedents d'entorns encara més precaris. No per a les segones i terceres generacions.

Vet ací un context desestabilitzador. La temptació de bastir una mena de contrasocietat, basada en valors radicalment oposats al que es percep com una fal·làcia, un engany, una mentida, una aberració impia. Alguns hi sucumbeixen. "En isolar-se tant com poden i tancar-se en una existència presidida

pel culte del *halal* i un estricte control comunitari, aquesta contrasocietat esdevé un brou de cultiu per a l'eclosió de destins abocats a l'odi assassí contra Occident" (Philippe d'Iribarne, *L'Islam devant la démocratie*, 2013). La connexió directa, a través de les tecnologies de la comunicació o bé personal, presencial, amb els escenaris més virulents de conflicte obert al Pròxim Orient i l'Orient Mitjà assegura un flux ininterromput, i configura una realitat molt allunyada d'experiències històriques anteriors en què els temps eren lents i els espais inabastables. Ara tot és celeritat, immediatesa, simultaneïtat, sincronia. La presència en un mateix escenari d'estrats històrics, simbòlics i d'universos mentals molt distants ha estat, de sempre, una font de conflicte amb un potencial altament desestabilitzador.

Europa, doncs, té un problema, molt seriós. Haurà de repensar els mecanismes interns d'integració social, el

model social i econòmic, els processos de centrifugació inherents a l'erosió dels instruments que fan de contrapès al mercat pur i dur, l'absència de marcs comunitaris. També haurà de revisar la relació amb tota l'àrea conflictiva del Pròxim Orient i l'Orient Mitjà, qüestionar estratègies errades i repensar la relació amb règims que d'una manera o altra promouen el tancament de l'islam, la radicalització i el control comunitari. I no en darrera instància, haurà de vigilar la reacció interna davant aquests processos. Una deriva d'enfrontament i de divisió entre comunitats, la criminalització de l'altre, seria el pitjor que podria passar. I ja s'entreveu el perill, molt marcat (amb el FN a França i el moviment PEGIDA a Alemanya). La millor defensa d'Europa, la seua gran força, és fer efectius els seus valors il·lustrats, democràtics i republicans, escurçar la distància entre la retòrica i la realitat. Guanyar credibilitat i capacitat de convicció.